

Александар М. МИЛАНОВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 30. 3. 2026.
Прихваћен: 15. 6. 2026.

РАДИЧЕВИЋ, ШТУР И ДАНИЧИЋ: ЈЕДНА ФИЛОЛОШКА ПОЛЕМИКА

У раду се анализирају односи између Ђуре Даничића, Бранка Радичевића и Људовита Штура, почев од 1841. до 1852. године. У средишту пажње су узроци удаљавања и коначног раскида Даничићевог и Бранковог односа са Штуром. Стога се анализира аргументација у Штуровој критици Радичевићевих *Песама* (1851), у Даничићевом одговору на Штурове негативне судове из писма Ђорђу Натошевићу (1852), као и у Радичевићевом рукописном нацрту за одговор Штуру.

Кључне речи: Ђуро Даничић, Бранко Радичевић, Људовит Штур, филолошка полемика, књижевна критика, песнички језик, књижевни језик, морфонолошки правопис, фонолошки правопис, текст књижевног дела.

Чини се да у обиљу литературе о Ђури Даничићу не постоји нити један детаљ из научноковог живота или опуса који није детаљно анализиран. И о односу пријатеља и побратима Даничића и Бранка Радичевића готово се све зна, на основу биографских детаља до којих се дошло анализом њихових размењених писама, као и других писама, мемоара, дневника, аутобиографија. Захваљујући радовима Ђорђа Живановића, зна се готово и свака појединост односа између Људовита Штура, великог словачког слависте, и нашег Даничића: да је Штур у Пожуну од 1841. године био наставник младом Ђорђу Поповићу, који је ускоро постао ватрени „штуровац”, очаран предавањима и пансловенском идејом коју је ватрено ширио међу свим словенским ђацима. Добро је познато да се почео научно формирати већ у Пожуну, „бавећи се већ тада науком о језику” (Врховац 1923: 7), додуше још увек као ученик. Захваљујући пре свега Штуру, „у Пожуну [...] Даничић је, без сумње, добио јаке позиције за свој будући рад” (Врховац 1923: 7). Зна се и да се Даничић удаљио од свога учитеља 1844. године, када је напустио Пожун и прешао

* aleksandar.jus@gmail.com; ORCID: 0009-0009-4749-8073

у Пешту, код другог великог слависте Јана Колара. Узрок удаљавања имао је филолошке, али и личне корене: Штур се у Пожуну окренуо Светозару Милетићу, Хаџићевом штићенику који је чувао славеносрпску ћирилицу и стари, морфонолошки правопис.¹ О коначном разлазу између Даничића и Штура Живановић (1981: 413) само кратко констатује, уз занимљиве опаске у низу уметнутих реченица, следеће:

Када је још Штур написао своју познату критику Бранкових песама, која није морала да буде никаква нетрпељивост, како се обично некада тумачило, него другачије гледање на књижевност, а и пожунска омладина се оградила од те поезије, што је могло имати и политички разлог, а не само начелан, какав је свакако био Штуров, онда се Даничић пожалио како му Штур није оно што је раније мислио да је.

2. У анализи односа између Даничића, Бранка и Штура ваља поћи од разбијања предрасуда које и данас понегде прате српске актере приче. Прва је да се Бранко, као песник, није нимало занимао за филолошка питања, што његова преписка са Даничићем убедљиво демантује (Милановић 2025, Бјелановић 2025). Друга је да је Даничић књижевном тексту прилазио искључиво из угла анализе чистоте и функционалности језика у њему, што је релевантна литература у анализама ипак релативизовала, учолавајући и естетске критеријуме (Живковић 1957: 351–354, Протић 1981). Већи проблем у анализи односа у наведеном троуглу ствара податак да је добар део „полемике” настале 1852. године остао недоступан Штуру. Наиме, после Штуровог приказа друге Радичевићеве збирке, Даничић је своју реакцију изнео у писму Ђорђу Натошевићу, Бранков концепт одговора Штуру остао је у рукопису, а један важан детаљ и у писму Даничићу од 15. априла 1852. године. Тако се Штурова улога у „полемици” свела се само на иницијални корак, на његову негативну оцену коју је на другу збирку Бранкових песама објавио у 3. и 4. броју гласила *Словачке новине (Slovenské Pohľady)* 1852. године.² Суштину Штурове критике чине замерке на рачун епске природе Радичевићеве поезије, а негативна оцена предодредила је каснија вредновања.³ Појава Штурове критике изазвала је и Даничићеву и Бранкову реакцију, али су обе, стицајем околности, остале необјављене. Помало изненађујуће, Даничић није ни намеравао јавно одговорити, иако је посредно био нападнут и његов поглед на српску ортографију.

3. Прву реакцију на Штуров текст представљало је Даничићево писмо пријатељу Ђорђу Натошевићу, којем се обраћа са „брате”, написано „У Бечу 29. јан. 1852.” Разумљиво с обзиром на здравствено стање у којем је песник

¹ Индикативно је, нпр., да је *Опис читаонице српске* у Пожуну Даничић започео Вуковим правописом, док га је Милетић наставио славеносрпским, морфонолошким. Смер смена правописних проседа овде је, дакле, био обрнут у односу на општу ситуацију у српској култури XIX в. Касније је Даничић у Друштву српске словесности деловао управо на томе да се славеносрпска ћирилица и правопис замене вуковским.

² Уп.: „Критика Штурова, међутим, важна је по Бранкове студије. Опширна и детаљна, а полазећи од човека великог ауторитета, она је значила много за ондашње књижевне прилике. Негативна по закључку, она је била озбиљни удар Бранковој репутацији” (Поповић 1924: 75).

³ Уп.: „Штур је утврдио да Радичевић лиричар стоји над Радичевићем епичарем, и од тога доба тај суд се није променио” (Скерлић 1967: 280).

био, у делу писма у којем пише о Бранку осетна је повишена експресивност, стишана еуфемизма: „Он сиромаште са здрављем једнако. Већ је пристао на неумрлоост душе и спрема се да што напише за њу” (Шевић 1925: 246).⁴ Будући да је Даничић био узрујан због тешке болести пријатеља и побратима, разумљива је његова појачана потреба да од Штурове критике брани другу Бранкову збирку песама, те чињеница да је та одбрана изнесена у повишеном регистру. Тако пишући о Бранковом стању Даничић прелази на још једну песникову муку, Штурову критику: „Сад га опет Штур спопао у Словачкијем новинама, и то немилице и пакосно до зла Бога. Главно је у критици што Штур не критикује оно што је Бранко написао, него што он мисли да је Бранко хтио написати” (Шевић 1925: 246).

Даничић је у анализу Радичевићевог књижевног дела кренуо искључиво од *текста*, залажући се да се у вредновању књижевног дела само он узима у обзир. Приступ тексту књижевног дела као јединственој целини која је једина реална датост, не само његовом језику, може се данас оценити као очекиван и једини могућ, али је он на средини XIX в. ипак представљао методолошки напредак, односно почетак превладавања приступа који је утемељио Вук у својим рецензијама романа Милована Видаковића.⁵

4. Друга Даничићева примедба на Штурову критику односи се на оцењивање садржаја песме и њену класификацију према тада важећим, додуше поприлично флексибилним, критеријумима: „Прву пјесму узео је да је јуначка, а то ја мислим да није ни по ономе што се у њој пјева ни по ономе како се пјева” (Шевић 1925: 246). И она је, дакле, по својој природи сасвим из домена науке о књижевности, а утемељена је првенствено на Вуковим погледима. Даничићев покушај да природу друге Радичевићеве збирке, односно прве њене песме „Гојко”, измести из оквира епике кроз приступ и *теми* и *језичко-стилским средствима*, ипак, није издржао суд времена. Иако је тврдио да песма није епска, Даничић није у писму навео аргументе за свој суд. Будући да је песма испевана у епском десетерцу и испуњена многим украсима епске народне поезије, у области селекције језичко-стилских средства није их ни могао наћи.

5. И следећа Даничићева примедба по природи је далеко од језикословне, а произлази из претходне. Даничић опет полази од текста, од реализације, а не од пишчеве или тумачеве намере, залажући се при томе за *реалистичност*, односно хвалећи је у Бранковом песничком приступу: „Другој забавља што у њој није хајдук описан као *otmstitel* (ultor) народа Српскога од Турака. Бранко јамачно то није ни хтио писати, него је описао хајдука онако какав је. Што појединце којешта забавља, оно само онда не би ваљало кад би заиста у пјесмама Бранковијем стајало онако као што је Штур ресумирао” (Шевић 1925: 246).

⁴ Писмо је прештампано и у КЋД 1976: 254–255.

⁵ Вук, наиме, поред језика критикује још и мотивацију за деловање Видаковићевих књижевних јунака. Увид у критику Радичевићевих епских песама указује да је и Штур још увек био сасвим близак оваком приступу књижевном делу, у којем је *уверљивост* био важан критеријум, а суштину је заправо представљала идејна подлога књижевне целине.

6. Да Даничић није сваки пут образлагао критеријуме на основу којих вреднује књижевни текст или његов део, показује следећа замерка Бранку: „Само оне двије епизоде у првој пјесми (о Стојану и о Хајци) не би требало да стоје, али су опет тако лијепе да се могу с радости читати” (Шевић 1925: 246). Не објашњавајући Натошевићу шта у наведеним стиховима из песме „Гојко” не ваља, Даничић их истовремено и брани, позивајући се на естетски критеријум: епизоде су „лијепе” па ће изазвати радост код читалаца.

7. Завршавајући у писму списак замерки Штуру, Даничић је изнео и једно културолошко запажање, вероватно и најважније од свих изнетих, везано за *еволутивност* и *постепеност* културног развитка, односно за друштвене и културне предуслове развоја књижевности:

Штур да би још више скудио Бранка, помиње Пушкина, па пореди Бранкове пјесме с Пушкиновима. Зар Пушкини с неба падају? Ако је тако ласно коме народу стећи Пушкина, за што се Пушкин није родио међу Србима, или међу Словацима, или – кад је већ хтио бити Рус – за што се није родио прије Петра Великога? Може ли се и чим наша литература и сва култура испоредити с литературом и културом у великоме и силноме Руском царству? (Шевић 1925: 246).

Степен развијености једне књижевности, а потом и читаве културе, судио је између редова Даничић, условљена је различитим неуметничким факторима, почев од величине државе и бројности народа, преко развијености писмености, закључно са различитим културним утицајима, то јест контактима са другим народима. Стога је Даничић позицију Срба упоредио управо са позицијом Словака, народа из којег је потекао управо Штур, као и са позицијом Руса из периода пре реформи Петра Великог. Попут Иполита Тена или Вилхелма Шерера, и Даничић је инсистирао на трима аспектима стваралачке личности, који чине „*rasa – sredina – momenat*, тј. *poreklo, društvena sredina i istorijski momenat pojave pisca*” (Константиновић 1992: 632).

8. Коначно, списак замерки Даничић завршава закључком о *мотивима* Штурових критичких оцена, које налази ван науке и књижевне критике, у сфери личних и, вероватно, пословних односа: „Ово ти напомињем о самој ствари. Али за што је Штур да грди Бранка? Опомени се онијех планова о новинама” (Шевић 1925: 246). Планови „о новинама”, вероватно о њиховом покретању, познати су очито били и Натошевићу и Бранку: „Нажалост о тим плановима не знамо ништа, а они би нам могли дати можебити нових података за живот и рад Бранка и Даничића, и објаснити нам, зашто Даничић вели, да је Штур ’немилице и пакосно до зла Бога’ спопао Бранка, што се из саме критике Штурове не види” (Шевић 1925: 249). Завршне Шевићеве речи сведоче и о Даничићевој острашћености, па и необјективности, у оцени Штурове критике, али ваља ипак још једном истаћи да је она изнета у приватном писму пријатељу.

9. Као што се из досадашње анализе види, Даничић је на Штурову критику изнео замерке из области науке о књижевности, естетике и културологије. Примењујући научне критеријуме, Даничић је анализирао издвојене, али не све, сегменте Штурове критике, да би уследио неочекиван закључак: „Све ово и још много друго којешта и што је Штур написао и што се по ономе што је написао мислити може, мени је (на жалост моју) показало да Штур

није оно што сам до сад мислио да јест, него обичан, прост слаб човјек” (246–247). Прелазећи са научног на морални план Штурове личности, Даничић је поентирао закључком какав је он *човек*, а не какав је он *научник*, односно *књижевни критичар*. Познато је колико је Даничић бирао речи, и колико је писцима пребацивао на погрешном избору лексике. Иако је у питању било приватно писмо, Даничић га је писао вероватно рачунајући да ће барем у личној архиви остати сачувано за будућност и можда доступно широј јавности, па је готово немогуће тврдити да је селекција лексема била насумична. Описујући Штура као човека који је *обичан, прост и слаб*, Даничић је Натошевићу, а потом и јавности која је читала приређено писмо, оголио да је свога пожунског учитеља до 1844. године очито преко мере глорификовао, а потом осетио потребу да га детронизује (кроз придев *обичан*), а онда и увреди (*прост и слаб*).

Узрок разлаза између Штура с једне стране и Бранка и Даничића са друге био је заправо разлика у погледу на тематику, садржај романтичарске поезије: Штуру, који се залагао за „непорочан живот” чак до те мере „да је препоручивао целибат” (Живановић 1981: 405), Радичевићева поезија није могла бити блиска, а посредно ни Даничићеве похвале, додуше првенствено везане за језик у првој збирци.⁶

10. У Даничићевом писму уочљиво је одсуство *песничког језика* као објекта анализе, односно изостанак реплике на Штурове замерке Бранковом поетском изразу. Ово нарочито изненађује уколико се узме у обзир да је прву Бранкову збирку Даничић управо вредносно издвајао на плану чистоте песничког језика. На основу Штуровог текста јасно је да у њему уопште није био сужен простор за Даничићеву реплику. Напротив, словачки слависта изнео је баш у закључку текста примедбе пре свега на Радичевићев правопис, а посредно и на језик, залазећи тако врло дубоко и на Вуков и Даничићев терен. Будући да је и друга Радичевићева збирка подразумевала песнички језик проистекао из простонародног и фолклорног изрази, а за шта се и Штур увек залагао и томе учио младог Даничића,⁷ фокус критике није био на језику већ на правопису. Критика Радичевићеве концепције романтичарског песничког језика сукобила би се, уосталом, и са најзначајнијом словачком филолошком традицијом.⁸ У потрази за одговором зашто Штуров закључак Даничић иг-

⁶ У питању је познати цитат: „Ја мислим да до данас још није ниједан учени Србин овако пјевао као овај Радичевић, а он пјева онако како треба Србин књижевник да пјева. – Осим тога, у овој се књизи на неколико мјеста ударила права наша срећа са несрећом нашом, прави напредак наш са нашом погину. – Још је у књизи овој језик као суза – чист” (КЋД 1976: 100).

⁷ У „темељној и обавезујућој представи Бранковог побратима Туре Даничића” (Николић 2022: 340) о семену народних умотворина из којег треба да никне нова књижевност треба препознати директан Штуров утицај, видљив већ из првих Даничићевих текстова, објављених пре *Рата за српски језик и правопис* (1847). Сличан је био и Даничићев утицај на Бранка: „Народне pjesме заправо су за Радичевића само важна залиха лексике и ритмичке организације стиха, па тек онда извор реторичко-стилских средстава и мотива” (Иванић 1999: XL).

⁸ Подсећамо да је прво Павел Јозеф Шафарик 1823. објавио збирку словачких народних песама, потом и Јан Колар 1834. године (Соколовић 2020: 43) и да је „везивни ланац за словачку националну судбину у 19. веку био ланац Колар–Штур–Вајански” (Харпањ 2019: 43). Њихов утицај кључан је био управо у областима поезије и песничког језика.

норише у свом коментару имамо само наговештај правца кретања. Сасвим је вероватно да је Даничић материјал за одговоре на правописне примедбе доставио самоме Радичевићу, који је намеравао да јавно одговори Штуру. На сарадњу, то јест договор између научника и песника на језичкоме терену указује и детаљ из писма које је Бранко упутио Даничићу 15. априла 1852. године:

Питаш: да л'ћу ти послати онај одговор Штуру? Ја бих ти га послао, али бих најпре хтео знати да ли ће га Медак штампати? – Кнезу га још несам дао [xxxx xxxx xx], но мислим који дан (Радичевић 2024: 649).

11. Најављени одговор Штуру, међутим, никада није објављен. Сачуван је и накнадно објављен тек нацрт Бранковог одговора (Радичевић 2024: 579–581), који већ тешко болесни песник очито није стигао да уобличи у коначан текст. Следећи Вуков, а потом и Штуров, приступ књижевном делу, Бранко одговара на примедбе везане за уверљивост поступака својих песничких ликова: Гојка, Стојана, Радивоја, Цвете, Рада, Тала, Хајке и др. (Радичевић 2024: 583–584 и даље). Занимљивији је неупоредиво пасус посвећен Штуровом позивању на Пушкина: за разлику од Даничића, који је културолошки фокус ставио управо на ово поређење, Бранко га доживљава као споредно:

За овим спомиње г. Штур Пушкинове песме: *Кавкаски пленик* и *Полтаву*, за њима почетак чешке песме Забој из Краловског рукописа, за Забојем почетак словачке песме Јаношикова наука (од С. Шалупке). А зашто? Ја другога узрока не видим, него да нам покаже да је и те ствари читао, и онда га <питамо>: што није додао штогод и пољски, и бугарски итд., итд. (Радичевић 2024: 585).

На овоме месту управо налазимо потврде за разлике у приступу књижевности између Радичевића и Даничића. Сасвим супротно од Даничићеве позитивистичке поставке о доступности културног и књижевног развитка, о његовој еволутивности, Бранко у тексту нешто касније износи став о књижевном генију који се рађа без обзира на друштвене, економске, политичке или културне околности. Иако је овај пасаж накнадно прецртао (можда и по Даничићевом савету, или под његовим утицајем), ипак га ваља навести:

Песме се певају на све стране, а што их у овај пар нема онаких као што је *Отело* итд., заиста нису узрок они г. Штура наведени узроци, већ нешто сасвим друго, а то је што нема за сад оног правог поетичког духа као што Шекспир беше. И ја уверавам г. Штура: да се онакав дух као Шекспир беше појави, па ма и у сред Париза, не само да би начинио опет дело као што је *Отело* итд., него јамачно још и веће (Радичевић 2024: 590).

12. Коначно, при крају нацрта одговора Штуру, Бранко је одговорио и на правописне и језичке замерке. Штуров напад ту је, заправо, најоштрији и не тиче се Бранкове поезије него суштине вуковске фонолошке ортографије, која је од 1847. године постепено односила победу у српској култури. Штур је питање српске ортографије сместио у шири словенски контекст, а кључни проблем видео у односу писања и значења (семантике) речи:

Односно језика нећемо да се упуштамо у разматрање, но од срца жалимо што нека наша браћа Срби, на штету словенског карактера свога дијалекта, и отежавајући значење корена појединих речи, тако мало у свом новијем, несловенском правопису чувају корен

и значај речи. Тако на пр. Бранко Радичевић пише дршће земља, место дрхтат ће земља; свиће, место свитнут ће; ја се заљуља, место ја се заљуљах; даће, место дат ће, расути, место расути; сунце зађе, и у неколико би се у другом случају имало писати изађе; Милун виђе е их оптекоше, место, Милун виђе да их обтекоше, итд. итд. Овакав правопис нема у себи оправдања, но штета, браћо, што ви сами из добре воље тако кварите ваш језик, уништавате облике које још сам језик има и тако не усавршавају језик и смисао говора, богами, штета, браћо! (Радичевић 2024: 588).⁹

У Бранковим одговорима провејава и Даничићев панхронијски приступ језику, песник своју аргументацију појачава позивањем на стање у црквенословенском језику, наводи примере из српских средњовековних рукописа, што је материја која је била неупоредиво ближа научнику но песнику. Песник разграничава и два ортографска проседеа, које назива „еуфоничким” и „етимологичким”, а кључни аргумент за одбацивање примедби о замућивању смисла у фонолошком правопису види управо у Штуровом неразумевању значења појединих српских глаголских облика које је критиковао:

У старијим нашим (црквеним) књигама стоји: *безаконије, источник, зборник*; зар то није Словенски. Безаконије, источник итд. стоји у данашњим црквеним, па и у свима руским књигама, зборник се сада штампа *сборник*, – ама је ли то више Словенски. Не верујем. Зборник је по еуфоничком, а сборник по етимологичком правопису; један пише једним, а други другим, али ни једноме који је при себи неће пасти на памет ту о *Slavenskosti* споменути. А на оно што г. Штур вели да се правописом нашим мрчи смисао, само ћемо рећи да за човека који језик Српски онако разуме као г. Штур, није могуће ни наћи правописа који му смисао у српској књижи не би мрчио (Радичевић 2024: 588).

„Рат за српски језик и правопис”, дакле, наставио се и 1852. године, али на ширем, словенском плану. Стицајем околности, Даничић и Радичевић као да су у овој филолошкој полемици заменили места: док је, на пример, Даничић судио о критеријумима за класификацију поезије на епску и лирску, Бранко је разматрао постојеће ортографске проседе у српској писмености.

13. Епилог филолошке полемике из 1852. године је познат. Бранко је средином наредне, 1853. године преминуо, контаката између Даничића и

⁹ Уп.: „Do reči sa neideme púštat, ale lutujeme srdečne, že bratia naši daktori Srbi so škodou Slovanskosti svojho nársčia a k zatmeneniu smyslu reči tak málo vo svojom novšom neslovanskom pravopise šetria pôvodu a významu slov. Tak na pr. p. Branko Radičević piše: *dršče zemlja* (mesto *drkatće zemlja*), *sviče* (mesto *svitnutće*), *ja se zaljulja* (mesto *ja se zaljuljach*), *daće* (mesto *dat će*), *rasuti* (mesto *razsuti*), *sunce zadje* (znači i *zajde* i vynde kde by sa v druhom páde malo pisat *izadje*). *Milun vidje e ich optekoše* (mesto *Milun vidje da ich obtekoše*) atd, atd, takýto pravópis nemá v sebe pravdy a neudrži sa, škoda ale, bratia, že si sami, z dobrej vôle tak štrbite nárečie, hubite formy ktoré ešte sama reč má, a tek znedokonalujete i nárečie i smysel výpovedi, škoda veru, bratia!” Из оригиналног Штуровог текста се види да цитирани превод на појединим местима није сасвим одговарајући (значај м. значење и сл.). Стога наводимо и превод који нам је уступио Далибор Соколовић: „Не намеравамо се упуштати у дискусију, али искрено жалимо што наша браћа поједини Срби на штету словенства свог дијалекта и ка замућивању смисла говора, тако мало у свом новијем несловенском правопису употребљавају порекло и значење речи. Тако на пример, господин Бранко Радичевић пише [...] итд., итд., такав правопис нема истине у себи и неће се одржати, али је штета, браћо, што ви сами, из сопствене добре воље, тако отупљујете дијалекат, уништавате облике које сам говор још увек има, и тиме умањујете савршеност и дијалекта и смисла исказа, штета је заиста, браћо!”

Штура више није било све до Штурове смрти 1856. године.¹⁰ Вукова реформа је полако али сигурно, највише захваљујући управо Даничићу, добијала све више присталица, али је истовремено јачао и Штуру близак омладински покрет окупљен око Светозара Милетића.¹¹ Упркос Штуровој критици, култ поезије Бранка Радичевића од 1860. године прерастао је у „бранкоманију”, како је феномен 1885. године описао Лаза Костић.

Иако се са Штуром разишао прво 1844, а потом коначно 1852. године, иако му никада није опростио критику друге Бранкове збирке, Даничић је, поред пансловенских идеја, од свог пожунског учитеља ипак преузео многе погледе на живот, пре свега оне о стриктном аскетизму и потпуној посвећености науци и националном деловању, али исто тако и врло специфичан приступ ученицима. У Даничићевом деловању на Стојана Новаковића и друге полазнике Велике школе, као што је већ примећено, лако се препознаје Штуров траг: „Даничић је својим предавањима преносио не само Штуров начин рада, него је задржавао, бар донекле, и садржај предавања која је слушао” (Живановић 1981: 413). Идеализам који је усађивао у своје студенте био је последица од Штура наслеђеног ентузијазма у контакту са млађима и безрезервне посвећености идејама науке, просвете и националног деловања. Епизода са полемиком из 1852. године, срећом, није трајно обележила опус или каријеру нити једног од актера ове приче, али јесте допринела, и то суштински, развоју и прецизирању србистичких критеријума за процењивање и књижевног дела и језика у њему, а представљала је и још једну потврду исправности критеријума при одабиру будућих српских ортографских решења.

ЛИТЕРАТУРА

- Бјелаковић 2025:** Исидора Бјелаковић, О неколико Бранкових писама Ђури Даничићу, у: *Даница, српски народни илустровани календар за годину 2025* (гл. и одг. ур. Бошко Сувајџић), Београд: Вукова задужбина, 300–312.
- Врховац 1923:** Радивоје Врховац, *Карактер и рад Ђуре Даничића*, Нови Сад: Матица српска.
- Живановић 1953:** Ђорђе Живановић, Млади Даничић (1825–1845), *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, I, 101–122.
- Живановић 1954:** Ђорђе Живановић, Млади Даничић (1825–1845), *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, II, 108–122.
- Живановић 1955:** Ђорђе Живановић, Млади Даничић (1825–1845), *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, III, 126–135.
- Живановић 1981:** Ђорђе Живановић, Даничић и Људевит Штур, у: *Зборник о Ђури Даничићу* (ур. Јосип Вончина и Антоније Исаковић), Београд – За-

¹⁰ После укидања пожунске катедре, Штур је живео у Модри, где је 1856. преминуо од последица рањавања у лову.

¹¹ Додуше, и Милетић од средине XIX века прави заокрет ка вуковској концепцији књижевног (стандардног) језика.

- греб: Српска академија наука и уметности – Југославенска академија знаности и умјетности, 401–414.
- Живковић 1957:** Dragiša Živković, *Počeci srpske književne kritike (1817–1860)*, Београд: Izdavačko preduzeće „Rad”.
- Живковић 1994:** Драгиша Живковић, Вукова борба и српски песнички језик : шилеровска и хердровска концепција поезије и Вукова борба за народни језик, у: *Европски оквири српске књижевности*, I, Београд: Просвета, 188–211.
- Иванић 1999:** Душан Иванић, Пјесничко дјело Бранка Радичевића, предговор у: Бранко Радичевић, сабране песме, Београд: Српска књижевна задруга, VII–LXXII.
- КЋД 1976:** *Књига Ђуре Даничића* (прир. Војислав Ђурић), Београд: Српска књижевна задруга.
- Константиновић 1992:** Zoran Konstantinović, Pozitivistički metod u nauci o književnosti, у: *Rečnik književnih termina*, друго, допуњено издање, Београд: Nolit, 632–633.
- Кралчак 2015:** *Ludovít Štúr : Jazykovedné dielo* (Ľubomír Kralčák a kol.), Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Магарашевић 1896:** Ђорђе Магарашевић, Писма Ђуре Даничића Јовану Бошковићу, *Летопис Матице српске*, 187, 116–137.
- Милановић 2023:** Александар Милановић, Ђуро Даничић (1825–1882), у: *Председници Друштва српске словесности, Српског ученог друштва, Српске краљевске академије, Српске академије наука и Српске академије наука и уметности*, том I, Београд: Српска академија наука и уметности, 343–371.
- Милановић 2025:** Александар Милановић, Радичевић, Даничић и Вук: један граfiјско-ортографски детаљ, у: *Даница, српски народни илустровани календар за годину 2025* (гл. и одг. ур. Бошко Сувајцић), Београд: Вукова задужбина, 291–299.
- Милисавец 1975:** Живан Милисавец, Под заставом штуровских идеја, у: *Књижевни токови*, Нови Сад: Матица српска, 257–262.
- Миљковић 1924:** Бранислав Миљковић, Рукописи Бранка Радичевића, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књига четврта, 177–186.
- Николић 2022:** Ненад Николић, *Бранко, романтичарски песник*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Поповић 1924:** Павле Поповић, Ка познавању Бранка Радичевића, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књига четврта, 75–87.
- Протић 1981:** Предраг Протић, Књижевни судови Ђуре Даничића, у: *Зборник о Ђури Даничићу* (ур. Јосип Вончина и Антоније Исаковић), Београд – Загреб: Српска академија наука и уметности – Југославенска академија знаности и умјетности, 269–275.
- Радичевић 2024:** Бранко Радичевић, *Сабрана дела* (прир. Душан Иванић), Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга.
- Скерлић 1967:** Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, Сабрана дела Јована Скерлића, књига тринаеста, Београд: Просвета.

Соколовић 2020: Далибор Соколовић, *Преглед историје словачког стандардног језика*, Београд: Савез славистичких друштава Србије.

Харпањ 2019: Михал Харпањ, *Поглавља из словачке књижевности и науке о књижевности*, Нови Сад: Матица српска.

Шевић 1925: Милан Шевић, Из Бранкова и Даничићева круга: писма Ђуре Даничића и његових другова, у: *Даничићев зборник*, Београд – Љубљана: Српска краљевска академија, 227–287.

Aleksandar M. Milanović

RADIČEVIĆ, ŠTÚR, AND DANIČIĆ: A PHILOLOGICAL CONTROVERSY

Summary

The paper examines the relationship between Đuro Daničić, Branko Radičević, and Ludovít Štúr from 1841 to 1852. Particular attention is paid to the reasons for the gradual estrangement and eventual rupture of Daničić's and Radičević's relations with Štúr. The paper therefore analyses the arguments advanced in Štúr's critique of Radičević's collection of poems titled *Pesme* (1851), Daničić's response to Štúr's negative assessments in his letter to Đorđe Natošević (1852), as well as Radičević's manuscript draft of a response to Štúr.

Keywords: Đuro Daničić, Branko Radičević, Ludovít Štúr, philological controversy, literary criticism, poetic language, literary language, morphonological orthography, phonological orthography, literary text.